

ბატონიშვილის ბიბლიოთეკა

ციტირებისთვის:

ცვარიანი ბ., სამართლის ლეგენდა - ანტონინ სკალია, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018

ელექტრონული იურიდიული ბიბლიოთეკა www.princelibrary.ge

შექმნილია USAID/PROLoG-ის ფინანსური ხელშეწყობით

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა
საქართველოში (PROLoG)

სამართლის ლეგენდა - ანტონინ სკალია

ბექა ცვარიანი*

*„კონსტიტუცია, რომელსაც მე განვმარტავ და ვიყენებ,
არა ცოცხალი, არამედ მკვდარია, ე.ი. გამძლეა.“¹*

I. სკალიას ფილოსოფია

თანამედროვე სამართლებრივ სამყაროში რთული იმაზე ავტორიტეტული ფიგურის დასახელება, ვიდრე ანტონინ სკალიაა. 1960 წელს მან ჰარვარდის სამართლის სკოლა დაამთავრა და მას შემდეგ კარიერაში გრძელი გზა განვლო. 1982 წელს, რონალდ რეიგანის წარდგინებით, სენატმა იგი ჯერ კოლუმბიის ოლქის ფედერალური სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლედ დანიშნა, 1986 წელს კი სკალია აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს პირველი იტალიური წარმომშობის წევრი გახდა. მან მოქმედი მოსამართლეებიდან მანტია ყველაზე დიდ ხანს ატარა. 2016 წლის 13 თებერვალს ამერიკის კონსტიტუციამ და დამფუძნებელმა მამებმა მათი უკომპრომისო მცველი დაკარგეს.²

„უილიამ ბაკლი კონსერვატორს ადარებს ისტორიის პირისპირ მდგარ ადამიანს, რომელიც მომავლისაკენ იხედება. იგი აწვევტილი ლოკომოტივის დამუხრუჭებას ცდილობს, მესაჭე უმრავლესობას წინ უდგება და ყვირის - „შეჩერდით“. სკალიას ბასრი და თანმიმდევრული მსჯელობის გამო კი, მისი ხმა არასოდეს იკარგებოდა.“³

* სამართლის მაგისტრი. სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ამერიკული სამართლისა და სამართლის ფილოსოფიის ცენტრის მკვლევარი.

¹ Scalia A., God's Justice and Ours, "First Things", May, 2002;
<<https://www.firstthings.com/article/2002/05/gods-justice-and-ours>>
[05.11.2017]

² Brisbin R.A., The Conservatism of Antonin Scalia, Political Science Quarterly, Vol.105, No.1, 1990, 1-2.

³ The Legacy of Justice Antonin Scalia: Remembering a Conservative Legal Titan's Impact on the Law, Edited by E.H. Slattery, The Heritage Foundation, Special Report No.187, August 30, 2016, 12; იხ. ციტირება: Buckley W.F.,

მიუხედავად იმისა, რომ სკალიას გადაწყვეტილებების უმრავლესობა კონსერვატიულია, იგი არასოდეს შემოიფარგლებოდა საკუთარი პოლიტიკური შეხედულებებით, არამედ კონსტიტუციას ტექსტუალიზმისა და ორიგინალიზმის პრიზმიდან უყურებდა, რაც სამართალშეფარდებისას მხოლოდ ტექსტის უზენაესობას უსვამს ხაზს. ასევე, ნორმების იმ მიზნებისა და სიტყვების იმ მნიშვნელობის შესაბამისად განმარტებას გულისხმობს, რომელნიც კონსტიტუციის შემქმნელებსა და მიღების დროს ეკუთვნით.⁴ ზემოხსენებული დოქტრინა უპირისპირდება „ცოცხალი კონსტიტუციის“ თეორიას. იგი ნორმების იმ მნიშვნელობით განმარტებას მოიაზრებს, რაც თანამედროვე საზოგადოების მოთხოვნილებებს ერგება და კონსტიტუცია, როგორც ცოცხალი ორგანიზმი, ხალხთან ერთად ვითარდება. სკალიას მიაჩნდა, რომ ორიგინალიზმი ერთადერთი ინსტრუმენტია კონსტიტუციის ობიექტურად წასაკითხად, რაც კონკრეტული საქმისადმი მოსამართლის სუბიექტური განცდების ზეგავლენას გამორიცხავს.⁵ ამერიკის უმაღლესი სასამართლოს ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე მეტი განსხვავებული და თანმხვედრი აზრი სწორედ სკალიას ეკუთვნის, ხოლო მისი სამართლებრივი წერის მაღალ კულტურას ხშირად ოლივერ უენდელ ჰოლმსის სტილსაც ადარებენ⁶.

II. სკალიას მართლმსაჯულება

1. სკალიას როლი სისხლის სამართალში

1.1. ბრალუნიარიალობაზეზღუდულ პირთა სიკვდილით დასჯა

გადაწყვეტილებების უმრავლესობაში სკალიას უმცირესობის პოზიციიდან უწევდა თავისი მოტივაციის წერა, თუმცა მისი

Our Mission Statement, Naional Review, November 19, 1955; <<https://goo.gl/VuGhDn>> [05.11.2017]; ასევე, იხ., ზედელაშვილი დ., ანტონინ სკალია ისტორიის პირისპირ, 22 თებერვალი, 2016; <<http://tbl.ge/1fm>> [05.11.2017]

⁴ Scalia A., Garner B.A., Reading Law: The Interpretation of Legal Texts, 1st ed., St. Paul, 2012, 403-410.

⁵ იქვე.

⁶ Scalia's Court: A Legacy of Landmark Opinions and Dissents, with edits and commentaries by K.A. Ring, Washington D.C., 2016, 1-3.

სამართლებრივი ანალიზის სიღრმეებმა უდიდესი გავლენა იქონიეს როგორც კონსტიტუციონალიზმის, ისე სისხლის სამართლის განვითარებაზე. აღსანიშნავია, რომ სკალიას ტექსტუალისტურ-ორიგინალისტური მოძღვრება ყველაზე ნათლად სიკვდილით დასჯის კონსტიტუციურობასთან მიმართებით ჩანს. სასჯელის უძველესი სახე დღემდე არაერთ შტატში გამოიყენება, მაგრამ პრაქტიკაში ხელოვნურად შეიქმნა გარკვეული გამოწვევები. მაგ., 18 წელს მიუღწეველ პირთა სიკვდილით დასჯა აიკრძალა 2005 წლის გადანაცვლებით, სადაც სკალიამ განსხვავებული აზრიც დაწერა.⁷ თუმცა მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი, ამ მხრივ, დიდი ხნის მანძილზე არსებობდა და 16 წლით განისაზღვრებოდა⁸. იგივე არ ითქმის ბრალის შემამსუბუქებელ სხვა გარემოებებთან მიმართებით.

ერთ-ერთი ასეთი საქმე ეხებოდა პირს, რომელსაც პირველმა ინსტანციის სასამართლომ ვირჯინიის შტატში გატაცებისა და მკვლელობის გამო სიკვდილით დასჯა მიუსაჯა. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ მას გონებრივი ელემენტები ნაწილობრივ შეზღუდული ჰქონდა. უმაღლესი სასამართლოს უმრავლესობამ მიიჩნია, რომ ასეთი შშმ პირის სიკვდილით დასჯა კონსტიტუციის მე-8 შესწორებით აკრძალული პატივისა და ღირსების შემლახველი, არაპროპორციული სასჯელია (ამერიკული კონსტიტუცია მას „სასტიკ და უჩვეულო სასჯელს“ უწოდებს), ვინაიდან მხოლოდ რეტრიბუციის მიზანს ემსახურებოდა, რაც არაგონიერულია. სასამართლომ, ასევე, განაცხადა, რომ ამ თემასთან დაკავშირებით არსებობდა ეროვნული კონსენსუსი და ევროპის სახელმწიფოებიც მიიჩნევდნენ, რომ მსგავსი მოპყრობა შეუთავსებელი იყო „თანამედროვე საზოგადოების მაღალ, განვითარებად ზნეობრივ სტანდარტებთან“.⁹

⁷ Roper v. Simmons, 543 U.S. 551 (2005).

⁸ Stanford v. Kentucky, 492 U.S. 361 (1989).

⁹ Scalia's Court: A Legacy of Landmark Opinions and Dissents, with edits and commentaries by K.A. Ring, Washington D.C., 2016, 176; იხ. ციტირება: Atkins v. Virginia, 535 U.S. 304 (2002).

განსხვავებულ აზრში სკალიამ უმკაცრესად გააკრიტიკა უმრავლესობის პოზიცია და განმარტა, რომ „მოსამართლეებმა ცარიელ პირად მოსაზრებებზე დაყრდნობით მოიგონეს ახალი ნორმა, მათ ამერიკის ისტორია საერთოდ არ გაითვალისწინეს. ფაქტია, რომ მე-8 შესწორების მიღებამდეც და მის შემდეგაც სიკვდილით დასჯა არათუ უჩვეულო და სასტიკი, არამედ სრულად მიღებული იყო დამფუძნებელი მამებისა თუ ამერიკელი ხალხისათვის. ის ფაქტობრივად სასჯელის დეფინიცია იყო, ვინაიდან მთელი რიგი დანაშაულებისთვის ერთადერთი სანქციაა. სასამართლოს საერთოდ არ დაუსვამს კითხვა, „1791 წელს ნაწილობრივ გონებრივად შშმ პირის სიკვდილით დასჯა იქნებოდა თუ არა უჩვეულო?“ მეტიც, 2002 წელს, გადაწყვეტილების მიღების დროს, ასეთი ადამიანების სიკვდილით დასჯაზე უარი 18-მდე შტატმა განაცხადა, რაც ნახევარიც არაა და ამ მხრივ, არავითარი „ეროვნული კონსენსუსი“ არსებობდა. ევროპის არჩევანი კი ამ საქმესთან მიმართებით არარელევანტურია.“¹⁰

ამერიკის კონსტიტუციის მე-5 და მე-14 შესწორებების თანახმად, სიცოცხლის უფლების ხელყოფა დაუშვებელია „შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურის“ („Due Process Clause“) გარეშე. აღნიშნული დებულება ადგენს უფლების შეზღუდვის მინიმალურ სტანდარტს, რაც თავისთავად გულისხმობს მასში კანონიერი ჩარევის შესაძლებლობას. სწორედ ამაზე მიუთითებს სკალია, – კონსტიტუცია ხელისუფლებას არ უკრძალავს სიკვდილით დასჯის გამოყენებას და არც სავალდებულოდ აცხადებს, მით უმეტეს, არაფერს ამბობს განსაკუთრებულ პირთა წრეზე, რომლის მიმართაც მისი გამოყენება აკრძალულია. იმ შემთხვევაში, თუ კონკრეტული შტატის მოსახლეობას სურს დაანესოს ან გააუქმოს ზემოხსენებული, მათ ეს საკანონმდებლო დონეზე, დემოკრატიული არჩევანის მეშვეობით უნდა გადაწყვიტონ.

აქვე, საინტერესოა, სკალიას დამოკიდებულება უცხო სახელმწიფოთა გამოცდილებასთან მიმართებით. მას, როგორც ზემოხსენებულ გადაწყვეტილებაში, ისე სხვა საქმეებსა თუ სამეცნიერო

¹⁰ იქვე, 177; იხ. ციტირება: *Atkins v. Virginia*, 535 U.S. 304 (2002) (Scalia J., Dissenting).

მოღვაწეობისას არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ ამერიკის კონსტიტუციის ინტერპრეტაციისას მოსამართლეს საერთოდ არ უნდა აინტერესებდეს, რას გადაწყვეტს ესა თუ ის ევროპული სახელმწიფო, ვინაიდან აშშ-ს აქვს საკუთარი კონსტიტუცია, რომელიც ასახავს მის ღირებულებებს, ისტორიას და ამერიკელი ხალხის დემოკრატიულ არჩევანს.¹¹ უფრო მეტიც, კონსტიტუციის განმარტებისას თავად კონგრესის მიერ შემონახულ საკანონმდებლო ისტორიასაც კი სკალა არარელევანტურ წყაროდ მიიჩნევს და უილიამ ბლექსტონის ციტირებს: „კანონმდებლის ნების ინტერპრეტაციის ყველაზე სამართლიანი და რაციონალური გზა მის მიერ ნორმის მიღებისას დასახული მიზნების კვლევაა, იმ ნიშნებით, რომლებიც ყველაზე ბუნებრივი და სავარაუდოა. აღნიშნული ნიშნები კი, – სიტყვები, კონტექსტი, თემა, ეფექტები და შედეგები, ან ნორმის ბუნება“¹². ე.ი. სკალა განმარტებისას ტექსტშივე ეძებს გამოსავალს და არა სამართლიან შედეგის მოსამართლისეულ წარმოდგენაში¹³.

1.2. ნორმის განჭვრეტადობა

ამერიკის ფედერალური კანონმდებლობის თანახმად, თუ პირი ჩაიდენს 3 ძალადობრივ დანაშაულს, მას სულ მცირე 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა ემუქრება. აღნიშნული ნორმა ასეთ

¹¹ Waters M.A., Justice Scalia on the Use of Foreign Law in Constitutional Interpretation: Unidirectional Monologue or Co-constructive Dialogue, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol.12, No.1, Article 12, 09/01/2004; იხ. ციტირება: Scalia Antonin, Foreign Legal Authority in the Federal Courts, Keynote Address to the 98th Annual Meeting of the American Society of International Law, March 31-April 3, 2004; *Olympic Airways v. Husain*, 124 S. Ct. 1221, 1230 (2004) (Scalia J., Dissenting); *Sosa v. Alvarez-Machain*, 124 S. Ct. 2739 (2004) (Scalia J., Concurring in part and Concurring in Judgement).

¹² Blackstone W., *Commentaries on the Laws of England*, 4th ed., 1770, 59; in: Scalia A., Garner B.A., *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, 1st ed., St. Paul, 2012, 369.

¹³ Scalia A., *A Matter of Interpretation: Federal Courts and the Law*, Edited by Amy Gutmann, Princeton, 1997, 13.

ქმედებად ასახელებს ქმედებებს, რომლებიც შეიცავს: 1. მუქარას, სხვა პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენებას ან ასეთის მცდელობის ნიშნებს; 2. ყაჩაღობას, ცეცხლის ნაკიდებას ან გამოძალვას. მესამე ნაწილი კი იძლევა საშუალებას, მე-2 ნაწილში მოცემული დანაშაულების მსგავსი ქმედებებიც ძალადობრივ დანაშაულად დაკვალიფიცირდეს.¹⁴

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკმე, რომელიც ზემოხსენებულ ნორმას ეხება, ამერიკის უმაღლესმა სასამართლომ 2011 წელს განიხილა – მარკუს საიკსი პოლიციელის კანონიერ მოთხოვნას არ დაემორჩილა და სცადა, დანაშაულის დაფარვის მიზნით (იარაღის უკანონო ტარება), ავტომატურად მიმალულიყო. შემთხვევა დააკვალიფიცირეს როგორც ძალადობრივი დანაშაული. ამასთან, ბრალდებული უკვე 2-ჯერ ნასამართლევი იყო ყაჩაღობისათვის. მარკუს საიკსი უმაღლესი სასამართლოს წინაშე აპელირებდა, რომ მის ქმედებაში ძალადობის ნიშნები არ არსებობდა, ხოლო იარაღის უკანონო ტარებასა და დაუმორჩილებლობაში ბრალს აღიარებდა. საბოლოოდ, უმაღლესმა სასამართლომ ხმათა უმრავლესობით (6-3) დაადგინა, რომ ბრალდებულის ქმედება, მოსალოდნელი საფრთხის გათვალისწინებით, იყო ძალადობრივი (განზრახვის, წინა დანაშაულების ხასიათისა და მისი ქმედების აგრესიულობის გათვალისწინებით).¹⁵

განსხვავებულ აზრში სკალიამ განმარტა, რომ „სადავო ნორმა ასახელებს კონკრეტულ ქმედებებს, რომლებიც სხვა პირის დაზიანების ცალსახად მაღალ რისკს უკავშირდება (ყაჩაღობა, ცეცხლის ნაკიდება, გამოძალვა), ხოლო მე-3 ნაწილი საერთოდ ღიად ტოვებს, რა შეიძლება აქცევდეს ქმედებას ძალადობრივად. თუ აღნიშნულის ზოგად სტანდარტად განისაზღვრება სხვა პირის დაზიანების საფრთხე, იგი კონკრეტულ შემთხვევებში შეიძლება იყოს ნაკლებად სავარაუდო ან მეტად მოსალოდნელი, რასაც სასამართლო ბუნდოვანი კრიტერიუმებით აფასებს; შესაბამისად, ჩვეულებრივი მოქალაქისათვის გაუგებარია, თუ რას კრძალავს

¹⁴ Armed Career Criminal Act, 18 U.S.C. § 924(e).

¹⁵ Sykes v. United States, 561 U.S. 1058 (2011).

აღნიშნული ნორმა და მის შინაარსს მთლიანად სასამართლოს სუბიექტურ ვარაუდს უქვემდებარებს“¹⁶.

საბოლოოდ, სკალიამ ზემოხსენებული ნორმის არაკონსტიტუციურობაში 7 კოლეგის დარწმუნება შეძლო 2015 წელს და განმარტა, „მე-5 შესწორების შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურის პრინციპით აკრძალულია პირისათვის სიცოცხლის, თავისუფლების ან საკუთრების უფლების შეზღუდვა ისეთი სისხლისსამართლებრივი ნორმის გამოყენებით, რომელიც ჩვეულებრივი ადამიანისათვის გაუგებარია, რას კრძალავს, ან თუ მისი განზოგადებისათვის მოსამართლე იძულებულია სუბიექტურ შეფასებებს დაეყრდნოს.“¹⁷

1.3. მოწმეთა კონფრონტაციის (ჯვარედინი დაკითხვის) უფლება

აშშ-ის კონსტიტუციის მე-6 შესწორების თანახმად, ყველა სისხლის სამართლის პროცესზე ბრალდებულს ბრალდების მხარის მოწმეთა კონფრონტაციის, ე.ი. სასამართლოში დაპირისპირების უფლება აქვს. სწორედ ამიტომაც მტკიცებულების ძალა არ გააჩნია გარკვეული სახის ირიბ ჩვენებასა და სასამართლოს გარეთ გაკეთებულ განცხადებებს, თუმცა წლების განმავლობაში პრაქტიკაში გამონაკლისებიც ჩამოყალიბდა.¹⁸ მაგ., სკალიამ განსხვავებული აზრი დაწერა საქმეზე, სადაც სასამართლომ მცირეწლოვანი დაზარალებული მოწმის ინტერესი, რომ მოძალადე მშობლის წინაშე წარდგენას იგი ფსიქოლოგიურად არ დაეზიანებინა, უპირატესად მიიჩნია ბრალდებულის კონფრონტაციის უფლებასთან მიმართებით და ამ უკანასკნელის საწინააღმდეგო ჩვენება მოწმემ სასამართლოს დისტანციურად მისცა.¹⁹ სკალია კონფრონტაციის ნორმის განხილვისას ყოველთვის ბრალდებულის „საუკეთესო მეგობარი“ იყო და მე-6 შესწორების პრაქტიკაში გატარებას ემხრობოდა. მას გადანყვეტილებებში, ასევე, ხშირად უერთდებო-

¹⁶ იქვე, (Scalia J., Dissenting).

¹⁷ Johnson v. United States, 576 U.S. (2015).

¹⁸ გამონაკლისები დეტალურად იხ., Bellin J., The Incredible Shrinking Confrontation Clause, Boston University Law Review, Vol. 92, 2012, 1871-1893.

¹⁹ Maryland v. Craig, 497 U.S. 836 (1990) (Scalia J., Dissenting).

დნენ ბრაიერი და ტომასი, როგორც ტექსტუალისტი თანამოაზრეები²⁰.

სკალია 10 ნელზე მეტი ცდილობდა გაეცოცხლებინა კონფრონტაციის უფლება და ამას ნაწილობრივ მიაღწია კიდევ. ვაშინგტონის სასამართლომ კროუფორდი კენეტ ლის მკვლელობის მცდელობისათვის დამნაშავედ ცნო. შემთხვევას შეესწრო მისი ცოლი სილვია, რომელმაც ჯერ პოლიციაში დაკითხვისას აღწერა შემთხვევა, ხოლო შემდეგ ქორწინებიდან წარმოშობილი უფლება გამოიყენა და სასამართლოში მეუღლის წინააღმდეგ ჩვენება არ მისცა. მიუხედავად ამისა, ბრალდების მხარემ წარადგინა მის მიერ პოლიციაში გაკეთებული განცხადების აუდიო ჩანაწერი. სასამართლომ მიიჩნია, რომ იგი „ირიბი მტკიცებულების დასაშვებობის მკაცრად დადგენილ სანდოობის პრინციპს აკმაყოფილებდა“²¹. შესაბამისად, დადგა გამამტყუნებელი განაჩენი. ბრალდებული ზემდგომ სასამართლოებში აპელირებდა, რომ მისი მე-6 შესწორებით გათვალისწინებული უფლება დაირღვა. საქმე უმაღლესმა სასამართლომ განიხილა, სადაც გადაწყვეტილება სკალიამ დაწერა. მან მე-6 შესწორების ვრცელი ისტორიული ანალიზი წარმოადგინა და საბოლოოდ იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ სილვიას მიერ მიცემული ინფორმაცია წარმოადგენს „მტკიცებულებით განცხადებას“.²² როდესაც ბრალდების მხარე ასეთი მოწმის სასამართლოში მიყვანას ვერ უზრუნველყოფს, ჩვენება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ დაცვას მანამდე ჰქონდა მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის

²⁰ Bibas S., Justice Scalia's Originalism and Formalism: The Rule of Criminal Law as a Law of Rules, Penn Law Faculty Scholarship, Special Report No.187, August 30, 2016, 5-6; იხ. ციტირება: Lilly v. Virginia, 527 U.S. 116, 140-43 (1999) (Breyer J., concurring); White v. Illinois, 502 U.S. 346, 361-65 (Thomas J., joined by Scalia J., concurring in part and concurring in the judgment).

²¹ Crawford v. Washington, 541 U.S. 36 (2004).

²² აღნიშნული გულისხმობს სამართალდამცავებისათვის მიცემულ ისეთ ინფორმაციას, რომელიც უკავშირდება უკვე ჩადენილ დანაშაულს, ე.ი. საქმის გახსნას ემსახურება, ხოლო არამტკიცებითი განცხადებაა მაგ., მიმდინარე დანაშაულის შესახებ პოლიციაში შეტყობინების დაფიქსირება, რომელიც იმ დროს არსებულ საფრთხეზე რეაგირებას ემსახურება. იხ., Davis v. Indiana, 547 U.S. 813 (2006).

შესაძლებლობა, ვინაიდან მე-6 შესწორების მთავარი მიზანი სწორედ ამ უკანასკნელის უზრუნველყოფაა. იმის გამო, რომ ჩვენება ჩანანერის სახით იყო, მონმის ჯვარედინი დაკითხვა შეუძლებელი გახდა და ბრალდებული გაამართლეს.²³

1.4. ტექნოლოგია და პირადი ცხოვრება – ჩხრეკა-ამოღების ფარგლები

აშშ-ის კონსტიტუციის მე-4 შესწორების თანახმად, „ხალხის უფლება არაგონივრული ჩხრეკისა და დაკავებისაგან/ამოღებისაგან დაცულნი იყვნენ პიროვნულად, მათი სახლების, დოკუმენტებისა და ქონების ჩათვლით, არ უნდა შეიზღუდოს და არც ერთი განჩინება არ უნდა გაიცეს ფიცით ან მტკიცებულებით დამონმებული საკმარისი საფუძვლის გარეშე, და განჩინებაში დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი ჩხრეკის ადგილი, და დასაკავებელი პირები ან ნივთები, რომელნიც უნდა ამოღებულ იქნეს“.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება, რომელიც სკალიამ დაწერა, ეხება საქმეს, სადაც პოლიციამ მარიხუანის სახლში მოყვანის ფაქტების დადგენის მიზნით, კაილოს სახლის (ტრიპლექსის ავტოფარეხის) სკანირება გააკეთა. კერძოდ, ქუჩიდან სითბური გამოსახულების ამსახველი ხელსაწყოთი შეამოწმეს სახლის კედლისა და სახურავის სითბოს სიმძლავრე, რომელიც საგრძნობლად მაღალი აღმოჩნდა სახლის სხვა ნაწილებთან თუ მეზობლების ავტოფარეხებთან შედარებით. პოლიციელმა დაასკვნა, რომ პირი ჰალოიდურ ნათურებს იყენებდა მარიხუანის გასაზრდელად და მართალიც აღმოჩნდა. კონფიდენცების, კომუნალური გადასახადებისა და თერმოგამოსახულების შედეგად მოპოვებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, სასამართლომ გასცა კაილოს სახლის ჩხრეკის განჩინება და ამოღებულ იქნა 100-ზე მეტი კანაფის ძირი. იგი ითხოვდა ჩხრეკა-ამოღების უკანონოდ ცნობას და საბოლოოდ, განცხადებაზე უმაღლესმა სასამართლომ იმსჯელა.²⁴

²³ Crawford v. Washington, 541 U.S. 36, 44-45, 50 (2004).

²⁴ Kyllo v. United States, 533 U.S. 27, 29-30 (2001)

სკალიამ განმარტა, რომ შემთხვევათა უმრავლესობაში განჩინების გარეშე ჩატარებული ჩხრეკა არაკონსტიტუციურია, გარკვეული გამონაკლისების გარდა. მთავარი კითხვა ეხება თერმული გამოსახულების ამსახველ სკანირებას, – არის თუ არა ის კონსტიტუციის მე-4 შესწორებაში ნახსენები „ჩხრეკა“? გარედან სახლის თვალთვალი საერთო სამართალში ჩამოყალიბებული ხედვიდან გამომდინარე, არ არის ჩხრეკა, ვინაიდან ზემოხსენებული ნორმა გულისხმობს კონსტიტუციით დაცულ სივრცეში უშუალოდ შეჭრას.²⁵ სკალიამ, ასევე, მოიხმო კათისის პრეცედენტი, სადაც სასამართლომ განმარტა, რომ „მე-4 შესწორებისათვის ჩხრეკას მაშინაა, როდესაც ხელისუფლება არღვევს პირადი ცხოვრების დაცვის ისეთ სუბიექტურ მოლოდინს, რომელსაც საზოგადოება გონივრულად მიიჩნევს“²⁶.

პრობლემას ართულებდა ის ფაქტი, რომ პოლიცია არ შეჭრილა კედელს მიღმა, არამედ, მის ზედაპირზე არსებული სითბო შეამოწმეს. ამ მხრივ, ბრალდების მხარე იმაზეც აპელირებდა, რომ სკანირებას ინტიმური დეტალები არ გაუმხელია. მიუხედავად ამისა, სკალიამ განმარტა, რომ უძველესი დროიდან მოყოლებული ადამიანი სახლი არის ხელშეუვალი, ე.ი. არსებობს მოლოდინი, რომელსაც საზოგადოება გონივრულად მიიჩნევს, რომ იგი ის ზღვარია, რის მიღმაც ხელისუფლებას უსაფუძვლოდ გადაბიჯების უფლებამოსილება არ გააჩნია. ამ მხრივ, პოლიციამ გამოიყენა სპეციალური ხელსაწყო, რომელიც არ არის საზოგადო მოხმარების საგანი. სწორედ ამის შედეგად მოიპოვეს ისეთი ინფორმაცია, რომელიც სახლში შეღწევის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა. თუ ასეთ ღონისძიებას სასამართლო არ მიიჩნევს ჩხრეკად, ე.ი. მე-4 შესწორებით გარანტირებული ადამიანის პირადი ცხოვრება რჩება მხოლოდ იმის იმედად, რომ ტექნოლოგია ამაზე მეტად არ განვითარდება. ამასთან, სახლში არსებული ყველა დეტალი არის ინტიმური, ვინაიდან პრაქტიკაში არ არსებობს ობიექტური

²⁵ იქვე, 31-33; იხ. ციტირება: *California v. Ciraolo*, 476 U. S. 207, 213 (1986); *Dow Chemical Co. v. United States*, 476 U.S. 227, 234-235, 239 (1986).

²⁶ იქვე, 32; იხ. ციტირება: *Katz v. United States*, 389 U. S. 347 (1967).

შეფასების კრიტერიუმი, რომელიც სხვაგვარ დიფერენციაციას მოახდენდა.²⁷

სკალიას მოტივაცია გადამწყვეტი აღმოჩნდა და ხმათა უმრავლესობით (5-4) სახლის სკანირება სასამართლომ განჩინების გარეშე ჩატარებულ ჩხრეკად, ე.ი. არაკონსტიტუციურად მიიჩნია. საოლქო სასამართლოს კი დაევალა ჩხრეკის განჩინება შეემონმე-ბინა, – არსებობდა თუ არა საამისო საფუძველი, იმ ინფორმაციის გარეშე, რომელიც სკანირებით მოიპოვა პოლიციამ და განეხილა ჩხრეკის შედეგად ამოღებული მტკიცებულების დასაშვებობა.²⁸

1.5. „ტერორისტთა უფლებები“ გუანტანამოს ყურეში

2001 წლის ტერორისტული აქტების შემდეგ, 14 სექტემბერს კონგრესმა მიიღო რეზოლუცია, რომლის თანახმადაც, ამერიკის პრეზიდენტს ტერორისტულ აქტებთან და ორგანიზაციებთან დაკავშირებულ პირთა დევნის ფართო უფლებამოსილება მიენიჭა, რასაც ითვალისწინებდა „ტერორის წინააღმდეგ გლობალური ომის“ პროგრამა.²⁹ გატარებული ღონისძიებების შედეგად, ამერიკის უმაღლეს სასამართლოს მთელი რიგი საქმეების განხილვა მოუწია, რომლებიც აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ შტატების წინააღმდეგ მებრძოლთა საზღვარგარეთ დაკავებას ეხებოდა. მათ გაურკვეველი ვადით გუანტანამოს ყურეში (კუბის სუვერენულ ტერიტორიაზე) ათავსებდნენ, რომელიც ფორმალურად ამერიკის ნაწილად არ ითვლება.³⁰

დაკავებულები ამერიკის სასამართლოებს ჰაბეას კორპუსის საფუძველზე მიმართავდნენ და ითხოვდნენ მათ მიმართ ბრალის წარდგენას ან გათავისუფლებას. აღნიშნული უფლება, ერთი მხრივ,

²⁷ იქვე, 33-40.

²⁸ იქვე, 40-41.

²⁹ Authorization for Use of Military Force Against Terrorists, S.J. Res. - 107th Congress (2001-2002).

³⁰ გუანტანამოს ყურეში აშშ-ს დაფუძნებული აქვს სამხედრო ფლოტი, სადაც იგი დე-ფაქტო იურისდიქციას ახორციელებს. იხ., Agreement Between the United States and Cuba for the Lease of Lands for Coaling and Naval Stations, February 23, 1903.

გამომდინარეობს ინგლისური საერთო სამართლიდან და მეორე მხრივ, იგი დაცულია ამერიკის კონსტიტუციის პირველი მუხლის მე-9 პუნქტით – „ჰაბეას კორპუსის მიმართვის პრივილეგია არ შეიძლება შეზღუდული იქნეს, გარდა აჯანყების ან შემოსევისას არსებული საჯარო ინტერესის შემთხვევაში“. ამერიკის კანონმდებლობა ასევე, აკონკრეტებს ასეთი საქმეების განხილვის სასამართლო იურისდიქციას, „ჰაბეას კორპუსის ბრძანება შეიძლება გასცეს უმაღლესმა სასამართლომ, მისმა ნებისმიერმა მოსამართლემ, საოლქო სასამართლომ და ნებისმიერმა სამხარეო მოსამართლემ თავიანთ შესაბამის იურისდიქციაში“³¹. ასეთ საქმეებში პრობლემა ის იყო, რომ მოსარჩელები არც აშშ-ის მოქალაქეები იყვნენ და დაკავებაც მოხდა/მიმდინარეობდა ამერიკის ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ.³²

პირველი მსგავსი საქმე ბრიტანეთის მოქალაქეს, შაფიქ რაზულს ეხებოდა. მისი ჰაბეას კორპუსის განცხადება იურისდიქციის არქონის საფუძველზე, კოლუმბიის ოლქის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა. მან იხელმძღვანელა პრეცედენტით და განმარტა, რომ უცხოელებს, რომლებიც ამერიკის სუვერენული ტერიტორიის გარეთ არიან დაკავებული, არა აქვთ უფლება ჰაბეას კორპუსის პეტიციით მიმართონ (ამერიკის) სასამართლოებს.³³ საქმის განხილვა უმაღლეს სასამართლოს მოუწია, სადაც გადაწყვეტილება ჯონ პოლ სტივენსმა დაწერა. მის თანახმად, მიუხედავად იმისა, რომ გუანტანამოს ყურე კუბის სუვერენული ტერიტორიის ნაწილი იყო, მასზე ექსკლუზიურ იურისდიქციას ახორციელებდა ამერიკა, შესაბამისად, აღნიშნული საქმე განსხვავდებოდა აიზენტრაგერის პრეცედენტისგან და ამ შემთხვევაში, იურისდიქცია ჰქონდათ სასამართლოებს. აღნიშნული პოზიცია სასამართლომ გაიზიარა და ხმათა უმრავლესობით, ექვსი სამის

³¹ U.S.C., Article 28, §2241.

³² Scalia's Court: A Legacy of Landmark Opinions and Dissents, with edits and commentaries by K.A. Ring, Washington D.C., 2016, 247.

³³ Johnson v. Eisentrager, 339 U.S. 763 (1950), in: Rasul v. Bush, 542 U.S. 466 (2004).

წინააღმდეგ, მოსარჩელის ჰაბეას კორპუსის მოთხოვნა სამართლებრივად ქმედითად მიიჩნია³⁴.

განსხვავებული აზრი ანტონინ სკალიას ეკუთვნის, რომელსაც რენქუსითი და თომასი შეუერთდნენ. მან ყურადღება კანონის იმ სიტყვებზე გაამახვილა, რომელიც სასამართლოებს ჰაბეას კორპუსის განცხადების განხილვის უფლებამოსილებას „მათ შესაბამის იურისდიქციაში“ ანიჭებს. გუანტანამოს ყურეში დაკავებულ პირზე კი ამერიკის არცერთ ფედერალურ სასამართლოს ტერიტორიული იურისდიქცია არ გააჩნია, რასაც კანონი ცალსახად ზავს უსვამს. შესაბამისად, სასამართლოს აიზენტრაგერის პრეცედენტით უნდა ეხელმძღვანელა და სარჩელის დაკმაყოფილებაზე ეთქვა უარი.³⁵

ანალოგიურად გაგრძელდა საქმეთა მთელი სერია, სადაც ერთ-ერთ საქმეში ბინ ლადენის მძლოლიც კი ფიგურირებდა.³⁶ ზოგიერთი პატივსაცემი იურისტისათვის ეს „ეროვნული ღირსების“ გამარჯვება იყო, თუმცა სკალია შეუვალა თავის პოზიციაში, რომ ამ ომში სასამართლომ ოლქების იურისდიქცია და პრეცედენტით დამკვიდრებული კანონი უგულვებელყო.³⁷

2. სკალია ძირითადი უფლებების შესახებ

2.1. ორიგინალიზმის მიუხედავად (საკუთრების უფლება)

აშშ-ის კონსტიტუციის მე-5 შესწორების თანახმად, კერძო საკუთრება საჯარო მიზნებისათვის არავის შეიძლება ჩამოერთვას სამართლიანი ანაზღაურების გარეშე. სკალიას სულ რამდენიმე საქმის განხილვა მოუწია „ექსპროპრიაციის წესთან“ დაკავშირებით და ერთ-ერთი პირველი გადაწყვეტილება, რომელიც მან დაწერა, სწორედ საკუთრების უფლებას უკავშირდება.

³⁴ Rasul v. Bush, 542 U.S. 466 (2004).

³⁵ იქვე, (Scalia J., Dissenting).

³⁶ Hamdan v. Rumsfeld, 548 U.S. 557 (2006); Boumediene v. Bush, 553 U.S. 723 (2008).

³⁷ Dworkin R., Why it Was a Great Victory, The New York Review of Books, August 14, 2008;

<<http://www.nybooks.com/articles/2008/08/14/why-it-was-a-great-victory/#fnr-6>> [05.11.2017]

კალიფორნიის შტატში სანაპიროს კომისიამ პლაჟის პირას სახლის მშენებლობის ნებართვა იმ პირობით გასცა, რომ მესაკუთრეს მოსახლეობისათვის უნდა გამოეყო გასასვლელი, რათა სანაპიროთი სარგებლობაში ხელი არ შეშლოდათ. მოსარჩელემ აღნიშნული ვალდებულება უსაფუძვლოდ მიიჩნია და საქმის განხილვა უმაღლეს სასამართლოს მოუწია, სადაც სკალიამ განმარტა, „ასეთი დათქმა ექსპროპრიაციის ფარგლებში ექცევა, რასაც შესაბამისი ანაზღაურებადი ფორმა სჭირდება და მშენებლობის ნებართვის პირობებთან მას საერთო არაფერი აქვს. მეტიც, მოსახლეობის საშუალება, რომ პლაჟს ხედავდეს და მისი გამოუყენებლობით „ფსიქოლოგიური სტრესი“ არ შეექმნას, ექსპროპრიაციისათვის საჭირო ლეგიტიმური საჯარო მიზანიც კი არ არის“³⁸.

აღსანიშნავია, რომ სკალია მე-5 შესწორების განმარტებისას ნორმის ორიგინალურ მნიშვნელობას შეგნებულად გაურბოდა, რის გამოც მას ხშირად აკრიტიკებენ.³⁹ კერძოდ, უილიამ თრინორის თანახმად, აღნიშნული შესწორების მიღების დროს „კომპენსაცია მხოლოდ მაშინ იყო საჭირო, როდესაც საჯარო ხელისუფლება უშუალოდ ჩამოართმევდა პირს კერძო საკუთრებას და არა იმ შემთხვევაში, თუ კანონმდებლობით საკუთრების რაიმე ფორმით სარგებლობა იზღუდებოდა“⁴⁰. იმ დროისათვის კი სახელმწიფოს მხრიდან მსგავსი ჩარევა დამკვიდრებული და მიღებული იყო.⁴¹ მიუხედავად ამისა, სკალია მე-5 შესწორებით დადგენილ ე.წ. „ჩამორთმევის წესს“ ავრცელებს საკუთრების უფლების ნებისმიერი ფორმით შეზღუდვაზე, ვინაიდან იგი შიშობს, რომ თუ საკუთრების

³⁸ Nollan v. California Coastal Commission, 483 U.S. 825 (1987).

³⁹ Barnett R., Scalia's Infidelity: A Critique of "Faint-Hearted" Originalism, University of Cincinnati Law Review, Vol. 75, 2006, 7, 12.

⁴⁰ Treanor W.M., The Original Understanding of the Takings Clause and the Political Process, "Columbia Law Review", Vol. 95, 1995, 782, in: Byrne P.J., A Hobbesian Bundle of Lockean Sticks: The Property Rights Legacy of Antonin Scalia, Vermont Law Review, Vol. 41, 2017, 734.

⁴¹ იქვე, 792; Novak W.J., The People's Welfare: Law and Regulation in Nineteenth-Century America, 1996, 1, 3, 6; 10; 16; Hart J.F., Land Use Law in the Early Republic and the Original Meaning of the Takings Clause, Northwestern University Law Review, Vol. 94, 2000, 1099-1100.

უფლებით სარგებლობა დაექვემდებარება უსაფუძვლო, არა-ანაზღაურებად მოთხოვნებს, რომელიც პოლიციის ძალით აღსრულება, არსებული ტენდენციის გათვალისწინებით, ასეთი შეზღუდვები უფრო და უფრო გაიზრდება, სანამ საბოლოოდ კერძო საკუთრება არ გაქრება.⁴² ამ მხრივ, მართალია, მან გარკვეულწილად „უღალატა“ ორიგინალიზმს, თუმცა როგორც თავიდანვე ითქვა, სკალია კონსერვატორია და ამ მხრივ, მისი ზემოხსენებული დამოკიდებულება საკუთრების უფლებასთან მიმართებით თანმიმდევრულია.

2.2. აბორტირებული კონსტიტუცია

სკალია მწვავე კრიტიკით გამოირჩეოდა აბორტის შესახებ საქმეების განხილვისას. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს „როუ უეიდის წინააღმდეგ“, ⁴³ სადაც 1973 წელს უმაღლესმა სასამართლომ მე-14 შესწორებითა და „ცოცხალი კონსტიტუციის“ დოქტრინით პირადი ცხოვრების უფლებიდან „აბორტის უფლება“ გამოიგონა და თქვა, რომ ორსულობის პირველ ტრიმესტრში ქალს უფლება აქვს ნებისმიერი საფუძვლით ჩაიტაროს აბორტის პროცედურა, რასაც მაშინდელი ტექსასის შტატის კანონმდებლობა დანაშაულად აცხადებდა, თუ დედის ჯანმრთელობას არ ემუქრებოდა საფრთხე. სკალია ყოველი შესაძლებლობისას აკრიტიკებდა ამ გადაწყვეტილებას, ვინაიდან კონსტიტუცია მასზე საერთოდ არაფერს ამბობს და მის თანახმად, იგი დემოკრატიული გზით, საკანონმდებლო ცვლილებებით უნდა მოწესრიგებულიყო.⁴⁴

მოგვიანებით, უკვე სკალიას მოსამართლეობის პერიოდში, 1992 წელს, უმაღლესმა სასამართლომ, იხელმძღვანელა რა როუს 19 წლიანი პრეცედენტით (*stare decisis* დოქტრინით), პენსილვანიის კანონმდებლობა არაკონსტიტუციურად გამოაცხადა, რომელიც

⁴² იქვე, 736.

⁴³ *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973).

⁴⁴ გადაწყვეტილების შესახებ დეტალურად იხ., ცვარიანი ბ., სირბილაშვილი ვ., საქმე - როუ უეიდის წინააღმდეგ, *ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“*, N1, 2017, 45-65.

აბორტის პროცედურის მოთხოვნისას მესამე პირებისათვის (ექიმი, ქმარი) შეტყობინების ვალდებულებას ადგენდა. ამასთან, ტრიმესტული სტანდარტი უშუალოდ დაკონკრეტდა სიცოცხლის-უნარიანობად, რითიც შტატს აბორტის მოწესრიგების სივრცე მიეცა ორსულობის ნებისმიერ პერიოდში, თუ ნაყოფი სიცოცხლის-უნარიანი იყო, რასაც სკალია ნაწილობრივ დაეთანხმა. მიუხედავად ამისა, მან განსხვავებული აზრიც დაწერა და იგი კვლავაც აღნიშნავდა, რომ ყოველივე ეს არ იყო სასამართლოს გადასაწყვეტი, არამედ იგი დემოკრატიული უმრავლესობის გზით უნდა გადაჭრილიყო.⁴⁵

2.3. ერთი სქესის პირთა ქორწინება – „ვინ არის ჩემი მმართველი?“

ჰომოსექსუალთა ინტერესების წინააღმდეგ დაწერილი განსხვავებული აზრების გამო სკალია ხშირად გამხდარა ფართო მასებისგან კრიტიკის ობიექტი. ისინი მის ანალიზს ზედაპირულად უყურებენ და უფლებების მოპოვების დემოკრატიულ გზებს ვერ ხედავენ. ამ მხრივ, ერთ-ერთ პირველ საქმეში, კოლორადოს შტატის ამომრჩევლებმა რეფერენდუმით მიიღეს ადგილობრივი კონსტიტუციის მე-2 შესწორება, რომელიც ხელისუფლებისათვის ჰომოსექსუალთა განსაკუთრებული დაცვის ვალდებულებას გამორიცხავდა. აღნიშნული ცვლილება 1996 წელს აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ მე-14 მუხლის თანასწორუფლებიანობასთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად ცნო.⁴⁶ სკალიამ კი განსხვავებულ აზრში მოიხმო 1986 წლის გადაწყვეტილება და აღნიშნა, რომ „ხელისუფლებას ჰომოსექსუალთა ინტერესების საზიანოდ კანონმდებლობის მიღების უფლებამოსილება აქვს, როგორც კულტურული დაპირისპირებებით გაჯერებული ტრადიციიდან და ისტორიიდან, ისე პრეცედენტიდანაც გამომდინარე. ხალხის დემო-

⁴⁵ Planned Parenthood v. Casey, 505 U.S. 833; 981(1992) (Scalia J., Concurring and Dissenting in part).

⁴⁶ Romer v. Evans, 517 U.S. 620 (1996).

კრავიული არჩევანის უგულებელყოფა კი, სასამართლოს თვითნებობაა.“⁴⁷

მეორე მსგავსი გადაწყვეტილება ნებაყოფლობითი ჰომოსექსუალური აქტის (ე.წ. „სოდომიის“) კრიმინალიზაციის კონსტიტუციურ შემოწმებას ეხებოდა, სადაც უმაღლესმა სასამართლომ 2003 წელს გააუქმა ტექსასის შტატის კანონი და ჰომოსექსუალური ურთიერთობები პირადი ცხოვრებით დაცულ სფეროდ განსაზღვრა. აღნიშნული უფლება 1965 წლის პრეცედენტულ გადაწყვეტილებას უკავშირდება, რომელიც სექსუალურ საკითხებში თავისუფლებას ანიჭებს ადამიანს, კერძოდ, იგი კონტრაცეპტივი აბების მიღებას უფლებას ეხებოდა.⁴⁸ მიუხედავად ამისა, ჰომოსექსუალურ ურთიერთობებში სახელმწიფოს ჩარევის ლეგიტიმურობა, ასევე, პრეცედენტით იყო გამტკიცებული, რაც სწორედ მათ უგულებელყვეს, ვინც „პრეცედენტის პატივისცემის“ გამო აბორტის „უფლება“ შექმნეს. აქედან გამომდინარე, სკალიამ ისინი ფარისევლობაში ამხილა და კვლავაც გაიმეორა საკუთარი ორიგინალისტური ხედვა, რომ ჰომოსექსუალური ურთიერთობების კრიმინალიზაცია ამერიკის კონსტიტუციის მიღების პარალელურად არსებობდა და უფლებათა ბილი სახელმწიფოს არ უზღუდავს ასეთი ნორმების მიღების უფლებამოსილებას.⁴⁹

საბოლოოდ, 2015 წელს ერთი სქესის წყვილებმა მოითხოვეს მე-14 შესწორების თანასწორუფლებიანობასა და შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურის პრინციპთან მიმართებით ოჰაიოს, ტენესის, მიჩიგანისა და კენტუკის შტატების კანონმდებლობის არაკონსტიტუციურად გამოცხადება, რომელიც მათ ქორწინებას უკრძალავდა. იმავდროულად, ერთი სქესის წარმომადგენელთა

⁴⁷ Bowers v. Hardwick, 478 U. S. 186 (1986); in: Romer v. Evans, 517 U.S. 636 (1996) (Scalia J., Dissenting).

⁴⁸ Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479 (1965).

⁴⁹ Lawrence v. Texas, 539 U.S. 558 (2003) (Scalia J., Dissenting); იხ., სირილაშვილი ვ., ლავრელაშვილი თ., ლოურენსი ტექსასის წინააღმდეგი, წიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტომი I, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2018, 12-25.

შორის ქორწინება 36 შტატში ლეგალური იყო,⁵⁰ თუმცა მოპასუხეები ასეთ პირებზე არც სხვაგან გაცემულ ლიცენზიას ცნობდნენ, ვინაიდან ზემოხსენებულთა კანონმდებლობები ამ ინსტიტუტს ექსპლიციტურად ქალსა და კაცს შორის აღიარებდნენ. მოსარჩელები კი ქორწინებიდან წარმოშობილ მთელ რიგ უფლებებს (მაგ., მემკვიდრეობა, სამედიცინო გადანევვტილებების მიღება და სხვ.) ვერ იძენდნენ. პირველი ინსტანციის ფედერალურმა სასამართლოებმა დააკმაყოფილეს მათი მოთხოვნები, თუმცა სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა ბეიკერის პრეცედენტით და გააუქმა ისინი⁵¹.

საქმე მივიდა ამერიკის უმაღლეს სასამართლომდე, სადაც უმრავლესობის სახელით გადანევვტილება მოსამართლე კენედიმ დაწერა. მან ყურადღება გაამახვილა ქორწინების ინსტიტუტის ისტორიის ცვალებად ხასიათზე და ზემოთხსენებული გადანევვტილებები მოიხმო, რომლებმაც ჰომოსექსუალურ ურთიერთობებზე სხვადასხვა შეზღუდვა გააუქმეს, ასევე, შემთხვევა დაუკავშირა სხვადასხვა რასის მქონე ადამიანთა ქორწინებას, რომლის აკრძალვაც არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი⁵². ამის საფუძველზე კი ჩამოაყალიბა ოთხი პრინციპი: 1. კენედიმ იმსჯელა მე-14 შესწორებაში ჩამოთვლილ თავისუფლებებზე (სიცოცხლე, თავისუფლება, საკუთრება) და განმარტა, რომ ისინი ინდივიდის ავტონომიურ არჩევანს უკავშირდება, რომელიც ადამიანის ღირ-

⁵⁰ Denniston L., Opinion Analysis: Marriage Now Open to Same-Sex Couples, June 26, 2015;

<<http://www.scotusblog.com/2015/06/opinion-analysis-marriage-now-open-to-same-sex-couples/>> [05.11.2017]

⁵¹ Obergefell v. Hodges, 576 U.S. 1-3 (2015);

იხ., <https://www.supremecourt.gov/opinions/14pdf/14-556_3204.pdf> [05.11.2017];

მინესოტას უმაღლესმა სასამართლომ 1971 წელს განაცხადა, რომ ერთი სქესის პირებს შორის ქორწინებაზე შეზღუდვები არ არღვევდა მე-14 შესწორებას, იხ., *Baker v. Nelson*, 291 Minn. 310, 191 N.W.2d 185 (1971); აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ კი, საკასაციო საჩივრის განხილვაზე უარი გნაცხადა და მიიჩნია, რომ საქმე არ იყო მნიშვნელოვანი, იხ., *Baker v. Nelson*, 409 U.S. 810 (1972).

⁵² *Loving v. Virginia*, 388 U.S. 1, 12 (1967)

სეული ცხოვრებისათვის აუცილებელია და ქორწინებაც მათგან გამომდინარე ასეთივე ავტონომიურია; 2. ამასთან, კენედიმ საკმაოდ ვრცლად იმსჯელა ქორწინების ინსტიტუტის მნიშვნელობაზე, როგორც ადამიანის ძირითადი საჭიროებიდან გამომდინარე ფუნდამენტურ უფლებაზე, რომელიც საზოგადოების განვითარების მნიშვნელოვან როლს ასრულებს; 3. გარდა ამისა, ქორწინების უფლების დაცვის მიზანშეწონილობისათვის კენედიმ განმარტა, რომ აღნიშნული ინსტიტუტი იცავს ბავშვებს, ვინაიდან მის გარეშე ისინი სტიგმატიზებული არიან, რომ მათი ოჯახი არასრულფასოვანია; 4. დამატებით, კენედიმ ზემოხსენებულ პოზიციებთან მიმართებით სხვადასხვასქესიან და ერთი სქესის წყვილთა ინტერესები თანაბარმნიშვნელოვნად მიიჩნია; შესაბამისად, მან განმარტა, რომ ამ უკანასკნელთათვის ქორწინების ლიცენზიის გაუცემლობა ან ასეთის არალიარება არაკონსტიტუციურია მე-14 შესწორებასთან მიმართებით. კენედის მოტივაცია გადამწყვეტი აღმოჩნდა. მას მხარი დაუჭირეს ლიბერალმა კოლეგებმა – გინსბურგმა, ბრაიერმა, სოტომაიორმა და კეიგანმა, ხოლო განსხვავებული აზრი დაწერეს რობერტსმა, სკალიამ, თომასმა და ალიტომ.⁵³

სკალია შეუერთდა სამივე მათგანს, ხოლო თავად მას მიემხრო თომასი. რობერტის თანახმად, საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, შესაძლოა ერთი სქესის წარმომადგენელთა შორის ქორწინება მიზანშეწონილი იყოს, მაგრამ სასამართლო არ არის კანონმდებელი, რომ ახალი ნორმები შექმნას. შტატი იყენებს ქორწინების იმ ისტორიულ დეფინიციას, რომელიც არაერთ კულტურას აქვს, ხოლო ხუთმა მოსამართლემ თავს უფლება მისცა, ათასწლეულების მანძილზე ჩამოყალიბებული ინსტიტუტი და პროცესი მოაწესრიგოს საკუთარი ნება-სურვილის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ასეთ მსჯელობას არც პრეცედენტული და არც საკონსტიტუციოსამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნია.⁵⁴

⁵³ Obergefell v. Hodges, 576 U.S. 3-30 (2015).

⁵⁴ იქვე, 1-5, 29 (2015) (Roberts J., Dissenting, Joined by JJ., Scalia and Thomas)

სკალია სრულად დაეთანხმა მას და საკუთარ განსხვავებულ აზრში დამატებით განმარტა, „ჩემთვის მნიშვნელობა არა აქვს, როგორ მოაწესრიგებს კანონი ამ კონკრეტულ საკითხს, თუმცა იმპერატიულია, – ვინ აკეთებს ამას? სასამართლომ ვრცლად იმსჯელა ინდივიდის თავისუფლებებზე, მაგრამ მას არაფერი უთქვამს უმთავრეს მათგანზე, რომელიც 1776 წლის დეკლარაციით მოიპოვა ხალხმა – ადამიანი არის საკუთარი თავის მმართველი. ამ გადაწვეტილებით კი 9 დანიშნული მოსამართლისგან უმრავლესობამ საზოგადოება გაძარცვა ამ შესაძლებლობისაგან. სანამ სასამართლომ შეაჩერა ეს პროცესი, ერთი სქესის პირთა შორის ქორწინების საკითხზე დებატები ამერიკული დემოკრატიის საუკეთესო მაგალითი იყო. მოქალაქეები ცდილობდნენ საკუთარ პოზიციებში ამომრჩევლები დაერწმუნებინათ და რიგ შტატებში მიაღწიეს ამას, გაფართოვდა ქორწინების დეფინიცია, ხოლო ნაწილში – არა.“⁵⁵ სკალიამ, ასევე, მოიხმო მე-14 შესწორების მიღების დროც და განმარტა, რომ 1868 წელს, არავის დაუყენებია ეჭქვეშ ქორწინების სტანდარტული დეფინიცია და ამ ნორმასთან მიმართებით მისი შესწორება აქ უნდა დამთავრებულიყო. თუმცა, თუ დავუშვებთ, რომ მათ ბოლომდე არ იცოდნენ თავისუფლების მნიშვნელობა, სწორედ ამიტომაც არსებობს კანონმდებლობისა თუ კონსტიტუციის ცვლილების ბერკეტი. სასამართლომ კი მიიჩნია, რომ ეს ინსტრუმენტი მათ ეკუთვნით.⁵⁶

თომასმა ოდნავ განსხვავებული ხედვა წარმოადგინა, რომელიც გაიზიარა სკალიამ, – კონსტიტუცია არის ხელისუფლების ჩარევისგან დამცავი ბერკეტი, მე-14 შესწორება კი ადამიანებთა თავისუფლებას იცავს სახელმწიფოს ისეთი შეჭრისაგან, რომელიც შესაბამის სამართლებრივ პროცედურას არ შეესაბამება. ხოლო მოსარჩელე, ამ უკანასკნელის გამოყენებით, ითხოვს მისგან ლიცენზიების მინიჭებას, ანუ ჩარევას.⁵⁷ მოსამართლე ალიტომ სკალიასა და რობერტის მსგავსად განაცხადა, რომ თავად შტატის მოსახლეობამ უნდა გადაწყვიტოს ქორწინების მოწესრიგება.

⁵⁵ იქვე, 1-4 (2015) (Scalia J., Dissenting, Joined by J., Thomas)

⁵⁶ იქვე, 4-5.

⁵⁷ იქვე, 2-4, 10-13 (2015) (Thomas J., Dissenting, Joined by J., Scalia)

მეტიც, ამ მხრივ, თავისუფლების სხვადასხვანაირი გაგება არსებობს, ხოლო მოსამართლეს კონსტიტუციის განმარტებისას ევალება მხოლოდ ისეთი უფლებების დაცვა, რომელიც მის საძირკველში არსებობს. ერთი სქესის პირთა ქორწინება კი პირველად 2003 წელს მოხდა, რაზეც დებატები არ დასრულებულა.⁵⁸

2.4. ბროკოლი და „სკოტუსქეა“

სკალია, ასევე, ცნობილია გადაწყვეტილებით, სადაც საქმე პრეზიდენტი ობამას მიერ მიღებულ ჯანმრთელობის სადაზღვევო რეფორმას – „ობამაქეას“ ეხებოდა. მთელ რიგ ცვლილებებთან ერთად, იგი ფედერალურ ხელისუფლებას ანიჭებდა უფლებამოსილებას, მოქალაქეებისათვის დაენესებინა დაზღვევის შეძენის ვალდებულება, რის შეუსრულებლობასაც ჯარიმა მოჰყვებოდა. უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნულ საქმეში რეფორმის არაკონსტიტუციურობის საფუძველი ვერ დაინახა, რამაც სკალიას გამძვინვარებული კრიტიკა გამოიწვია. მან მოსამართლეების მოტივაციას „წმინდა ვაშლის წვენი“, „სამართლებრივი ბოდვა“, „კონსტიტუციის ინტერპრეტაციული ლალატი“ და რეფორმას „ობამაქეას“ ნაცვლად, „სკოტუსქეა“⁵⁹ კი უწოდა. სკალიამ ფედერალური ხელისუფლების წარმომადგენელს ასეთი რიტორიკული შეკითხვა დაუსვა: „შეუძლია ფედერალურ მთავრობას მაიძულოს ბროკოლის ჭამა, თუ ის ჩემი ჯანმრთელობისათვის სასარგებლოა?“⁶⁰ ამ ყოველივეს საფუძველი კი მას ცალსახად ჰქონდა.

III. სკალიას სამართლებრივი მემკვიდრეობა

ზემოთ განხილული საქმეები თავისთავად ვერ ამოწურავს იმ 2000-ზე მეტ გადაწყვეტილებას, რომელიც სკალიამ თავად დაწერა,

⁵⁸ იქვე, 1-6. (2015) (Alito J., Dissenting, Joined by J., Scalia)

⁵⁹ SCOTUS აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს ინიციალეზია.

⁶⁰ ზედელაშვილი დავით, ანტონინ სკალია ისტორიის პირისპირ, 2016; King v. Burwell, 576 U.S. (2015), (Scalia J., Dissenting).

ნაწილობრივ შეუერთდა თუ განსხვავებული აზრი წარმოადგინა. მიუხედავად ამისა, იგი გამოირჩეოდა თანმიმდევრობით და ნებისმიერი კონსტიტუციური ნორმის განმარტებისას მხოლოდ და მხოლოდ ტექსტში და მის ისტორიაში ეძებდა სწორ პასუხებს. ამის გამო იურისტთა ერთი ნაწილი მას მკაცრ კონსტრუქციონისტს, ე.ი. ვიწრო განმარტების მომხრეს უწოდებს ხოლმე, რაც მცდარია.⁶¹ ამ მხრივ, სკალიამ დიდი ხნის წინ დაამტკიცა საწინააღმდეგო, როდესაც პირველი შესწორება განმარტა. საქმე ეხებოდა ამერიკის დროშის დაწვას, რაც 48 შტატში სხვადასხვა ტიპის სამართალ-დარღვევა იყო. პირველი შესწორება კი იცავს სიტყვის, პრესისა და მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებებს. სკალიამ განმარტა, რომ ყოველივე ეს ექცევა ერთი იდეის ქვეშ, რომელსაც გამოხატვის თავისუფლება ჰქვია. მიუხედავად იმისა, რომ დროშის დაწვა არ წერია პირველი შესწორების ტექსტში, აღნიშნულიც საკუთარი აზრის გამოხატვის ისეთივე ფორმაა, როგორიც სიტყვაა⁶².

დამატებით, რამდენადაც იგი ეწინააღმდეგებოდა სამოსა-მართლო აქტივიზმს, როგორც სამართალშემფარდებლის მიერ ახალი ნორმების შექმნას, რაც ეს ზემოხსენებულ გადანყვეტი-ლებებშიც კარგად ჩანს, იგი იმდენადვე ხმამაღალი იყო უმაღლესი სასამართლოს სხდომებზე. აღნიშნული მხარეებისათვის კითხვების დასმაში, დისკუსიასა და კამათში გამოიხატებოდა, ამასთან, სკალია სასამართლოს მიღმაც, გადაცემებში, კონფერენციებზე საჯარო მოხსენებების წაკითხვისას, თუ ნაშრომების ავტორო-ბისას, საზოგადოებას ღიად ესაუბრებოდა მის მიერ მიღებულ გადანყვეტილებებზე. იგი არც კრიტიკას გაუბროდა და სკალიას ენამახვილობის გამო, მასთან კამათში შესვლას ბევრი ვერც ბედავდა.⁶³ ისეთმა ავტორიტეტულმა ფიგურამ, როგორიც აარონ ბარაქია, მხოლოდ რამდენიმე წინადადებითა და პატივისცემით

⁶¹ Scalia A., *A Matter of Interpretation: Federal Courts and the Law*, Edited by Amy Gutmann, Princeton, 1997, 23.

⁶² *Texas v. Johnson*, 491 U.S. 397 (1989).

⁶³ Biskupic J., *American Original: The Life and Constitution of Supreme Court Justice Antonin Scalia*, New York, 2009, 299-320.

გააკრიტიკა სკალიას ორიგინალიზმი.⁶⁴ თუმცა რიჩარდ პოზნერი ყველაზე „თავხედი“ აღმოჩნდა⁶⁵.

სკალია ხშირად შესწორებების ტექსტს ტექნოლოგიურ განვითარებას ადარებდა. ორიგინალიზმი იძლევა შესაძლებლობას, რომ ნორმის ტექსტში არსებული პრინციპი გაავრცელოს ახალ ფენომენზე, მაგ., პირველი შესწორება ინტერნეტში გამოქვეყნებულ აზრებზე; იგი არც სიტყვაა და არც ბეჭდური პრესა, და ვინაიდან ასეთი რამ არ არსებობდა შესწორების მიღების პერიოდში, ის ახალი ფენომენია, თუმცა ნორმის შინაარსის ცვლილების გარეშე, შესაძლებელია მასში ვიპოვოთ თავდაპირველი მნიშვნელობა, რომ იგი გულისხმობს გამოხატვის თავისუფლების პრინციპს; შესაბამისად, ინტერნეტში გამოქვეყნებული აზრებიც დაცულია პირველი შესწორებით.⁶⁶ ამ მხრივ, იგი პირნათლად ასრულებდა კიდეც ერთი დიდი ამერიკელი სამართლის მეცნიერის, რონალდ დუორკინის „მოსამართლე ჰერკულესისა“ და პრინციპების არგუმენტის დოქტრინას⁶⁷.

⁶⁴ აარონ ბარაქი საკუთარი მიზნობრივი განმარტებით, დასაშვებად მიიჩნევს ისეთ მდგომარეობას, როდესაც ისტორია საკმარისი არ არის კონსტიტუციის განმარტებისათვის და აუცილებელია თანამედროვე საჭიროებების გათვალისწინება; იხ., Barak Aharon, *Proportionality, Constitutional Rights and Their Limitations*, Translated from Hebrew by D. Kalir, Cambridge, 2012, 64, სკალიას ეს არ დარჩენია ყურადღების მიღმა და მიზნისტებად (purposivists) მოიხსენია ასეთი ხედვის მქონენი, ისინი ტექსტის მიღმა ეძებენ ნორმის მიზანს და ამბობენ, რომ ისტორია და ტექსტი არ კმარა, იხ. Scalia A., Garner B.A., *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, 1st ed., St. Paul, 2012, 15-20; 391-396.

⁶⁵ იხ., Posner R.A., *The Incoherence of Antonin Scalia*, August 24, 2012; <<https://newrepublic.com/article/106441/scalia-garner-reading-the-law-textual-originalism>> [05.11.2017]

⁶⁶ იხ., Scalia A., Garner B., *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*, 1st ed., St. Paul, 2012, 78-92.

⁶⁷ უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხარდიას თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 58-64; ორი დიდებული ტექსტუალისტი სკალია და დუორკინი ხშირად ვერ თანხმდებოდნენ ორიგინალისტური ინტერპრეტაციის გარკვეულ დეტალებზე, როგორიცაა ხალხის მიერ გააზრებული სიტყვების მნიშვნელობა და თავად კანონმდებლის მიერ დასახული შინაარსი, თუმცა სკალია ყოველთვის პასუხობდა, რომ ეს ერთი და იგივეა, ვინაიდან ტექსტი

სკალია რთულ შემთხვევებზე პასუხს ერთი შეხედვით მარტივად სცემდა ხოლმე, – აბორტის მოწესრიგება არ წერია კონსტიტუციაში, არ არსებობს მრავალწლიანი დამკვიდრებული პრეცედენტი, გამოსაყენებელი შესწორების მიღებისას აბორტი იზღუდებოდა შესაბამისი საფუძვლით – არ არსებობს აბორტის უფლება. ამ ლოგიკას კი წინ უძღვის უდიდესი შრომა, რომელსაც ისტორიული კვლევის მეთოდითაა ჰქვია, ხშირად იგი კონკრეტული სიტყვების საუკუნეების წინათ მიღებული მნიშვნელობის კვლევას მოიცავს, ასევე, დამფუძნებელი მამების ფედერალისტური წერილების დეტალურ ანალიზს. ამ მხრივ, ერთ-ერთი გენიალური გადანყვეტილება სკალიამ მე-2 შესწორებაზე დაწერა, რომლის ისტორიული კვლევისას, გამოიყენა ცალკეული შტატების კონსტიტუციების ანალოგიური ტექსტები, რომლებიც წინ უსწრებდა ფედერალური კონსტიტუციის მე-2 შესწორების მიღებას და ეს მათი გამოძახილიც იყო; ასევე, იხელმძღვანელა სხვადასხვა ლექსიკონითა და ისტორიული წყაროთი და გაარჩია შესწორების ყოველი სიტყვა.⁶⁸ იგი იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ იარაღის ტარების უფლება აქვს ყველას კანონიერი მიზნებისათვის (როგორიცაა სახლის პირობებში თავდაცვა), მიუხედავად იმისა, ის ჯარისკაცია, თუ არა, იმ დროისათვის „მილიციას“ წარმოადგენდა ჩვეულებრივი ადამიანების ჯგუფი, ისაც ჰქონდათ იარაღთან წვდომა. შესწორებაც ხაზს უსვამს ხალხის უფლებას, მას არცერთი პრეცედენტი უარყოფს და დამატებით, როდესაც სახელმწიფოს საგარეო საფრთხე ან ტირანია ემუქრებოდა, პირველი, რასაც

სიტყვების იმ მნიშვნელობით უნდა დაინეროს, რომელიც იმ დროის ხალხისათვისაა გასაგები. იხ., *Scalia A., A Matter of Interpretation: Federal Courts and the Law*, Edited by Amy Gutmann, Princeton, 1997, 115-149; ასევე, იხ. *Marmor A., Meaning and Belief in Constitutional Interpretation*, *Fordham Law Review*, Vol. 82 (2), 2013, 577-581.

⁶⁸ *The Legacy of Justice Antonin Scalia: Remembering a Conservative Legal Titan's Impact on the Law*, Edited by E.H. Slattery, The Heritage Foundation, Special Report No.187, August 30, 2016, 2; აშშ-ის კონსტიტუციის მე-2 შესწორების თანახმად, „რამდენადაც კარგად ორგანიზებული მილიცია აუცილებელია თავისუფალი სახელმწიფოს უსაფრთხოებისთვის, ხალხის უფლება იარაღის შენახვისა და ტარების შესახებ არ უნდა დაირღვეს“ (რაციფიცირებულია 1791 წლის 15 დეკემბერს).

ხალხი ემშვიდობებოდა, არის იარაღი, სწორედ ამიტომაც ეს შესწორება იცავს ხალხის უფლებას, ჰქონდეს თავდაცვის შესაძლებლობა იარაღის ტარებისა და შენახვით. მას საერთო არაფერი აქვს დღევანდელ საფრთხეებთან, რომელიც მის კონტროლს ეხება. სკალიამ, ასევე, განმარტა, რომ მე-2 შესწორება არ მოიცავს ყველა ტიპის იარაღს, ვინაიდან შეზღუდვები ამერიკის ისტორიაში ყოველთვის არსებობდა გარკვეული ტიპის იარაღებზე.⁶⁹

სკალიას მიერ დაწერილ ზემოხსენებულ გადანყვეტილებაში, მართალია, მის სასარგებლოდ ხმების რაოდენობა 5-4-ზე გაიყო, თუმცა მან თითოეული მოსამართლე აიძულა, „ცოცხალი კონსტიტუციის“ ნაცვლად, ტექსტუალისტურ-ორიგინალისტურ დისკურსში ჩართულიყვნენ და თავად მოწინააღმდეგეებიც კი, მასზე დაყრდნობით მსჯელობდნენ.⁷⁰ მიუხედავად იმისა, რომ მანტიის ტარების 29 წლის განმავლობაში სკალია იმაზე ხშირად აღმოჩენილა უმცირესობაში, ვიდრე თავად ისურვებდა, მან უდიდეს გავლენასთან ერთად, მიაღწია იმას, რომ გადაშენების პირას მყოფი კონსტიტუციის განმარტების მოძღვრება, ორიგინალიზმი, გააცოცხლა. უფრო მეტიც, მისმა ლიბერალმა კოლეგამ და ერთ-ერთმა საუკეთესო მეგობარმა, რუთ-ბეიდერ გინსბურგმა აღნიშნა, რომ სკალიას განსხვავებული აზრები მას იძულებულს ხდიდა, მაქსიმალურად ხარისხიანი გადანყვეტილება დაეწერა, თორემ არ აცდებოდა განრისხებული და ენამახვილი კრიტიკის მოსმენა.⁷¹ აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს ისტორიაში პირველმა ქალმა მოსამართლემ, სარა დეი ოკონორმა კი, სკალიას მემკვიდრეობაზე საუბრისას აღიარა, რომ „დღეს ჩვენ ყველანი ტექსტუალისტები ვართ“.⁷² დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ სკალიას სახელი

⁶⁹ District of Columbia v. Heller, 554 U.S. 570 (2008).

⁷⁰ Greene J., Heller High Water: The Future of Originalism, Harvard Law and Policy Review, Vol.3, 2009, 325-327; 345.

⁷¹ Scalia's Court: A Legacy of Landmark Opinions and Dissents, with edits and commentaries by K.A. Ring, Washington D.C., 2016, 543.

⁷² Tribe L.H., The Legacy of Antonin Scalia – the Unrelenting Provoker, Boston Globe, February 17, 2016; <<http://goo.gl/bcCfyQ>> [05.11.2017]

ბექა ცვარიანი

ისტორიაში აუცილებლად შევა. დიდებული ამერიკელ მოსამართლეებზე საუბრისას კი აუცილებლად მოიხსენიებენ მარშალს, უორენს, ჰოლმსს... სკალიას...